

ੴ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ

44

ਆਤਸ ਦੁਨੀਆ ਖੁਨਕ ਨਾਮ ਖੁਦਾਇਆ ॥
ਕਲਿ ਤਾਤੀ ਠਾਂਢਾ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥

ਭਾਗ - 7

‘ਖੇਤੀ’

ਕਾਮ
ਕ੍ਰੋਧ
ਲੋਭ
ਮੋਹ
ਹੰਕਾਰ

ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਫੈਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਨਸਿਕ ਅੱਗ ਦੀ 'ਚੁਆਤੀ' ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ 'ਮਾਨਸਿਕ ਅਗਨੀ' ਗੁੱਝੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਫੈਲ ਕੇ 'ਸਰਬੱਤ ਅਗਨੀ' ਦਾ ਇਕੋ 'ਭਾਂਬੜ' ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੁੱਝੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਗਨੀ ਨੂੰ —

'ਆਤਸ ਦੁਨੀਆ'
'ਕਲਿ ਤਾਤੀ'
'ਅਗਨ ਕੁੰਟ'
'ਅਗਨ ਸੋਕ ਸਾਗਰ'

ਆਦਿ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗੁੱਝੀ ਭਾਹਿ ਜਲੈ ਸੰਸਾਰਾ ਭਗਤ ਨ ਬਿਆਪੈ ਮਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੨੩)

ਅੱਗ ਦੇ ਭਾਂਬੜ ਵਿਚੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਚਿਣਗਾਂ (sparks) ਨਿਕਲ ਕੇ ਫੈਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਥੇ ਉਹ ਚਿਣਗ ਡਿਗਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਸ਼ਕਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਚਿਣਗ ਦਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ —

1. ਜੇ ਚਿਣਗ, ਗੈਸ (Gas) ਉਤੇ ਜਾ ਡਿੱਗੇ, ਤਾਂ ਬੰਬ ਦਾ ਧਮਾਕਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤਾਈਂ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾਉਂਦੀ ਹੈ।

2. ਜੇ ਚਿਣਗ, ਪੈਟਰੋਲ ਉਤੇ ਜਾ ਪਵੇ, ਤਾਂ ਫੌਰਨ ਭਾਂਬੜ ਮੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਦਾਲੇ-ਪੁਦਾਲੇ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਸੜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

3. ਜੇ ਇਹੋ ਚਿਣਗ ਲੱਕੜਾਂ ਤੇ ਜਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅੱਗ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੱਕੜਾਂ ਸੜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

4. ਜੇ ਚਿਣਗ ਸੁਕੇ ਘਾਹ ਜਾਂ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਉਤੇ ਜਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੌਰਨ ਅੱਗ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸੜ ਕੇ ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

5. ਜੇ ਇਹੋ ਚਿਣਗ ਸੀਮਿਟ ਜਾਂ ਪੱਥਰ ਉਤੇ ਡਿਗੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਪੱਥਰ ਉਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬੁਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

6. ਇਹੋ ਚਿਣਗ ਜੇ ਪਾਣੀ ਤੇ ਜਾ ਡਿਗੇ, ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਬਲਕਿ ਪਾਣੀ ਚਿਣਗ ਨੂੰ ਫੌਰਨ ਬੁਝਾ ਦਿੱਦਾ ਹੈ।

ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ, ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਬੰਦੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, “ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ?” ਉਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, “ਸੀਤਲ ਦਾਸ”।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਉਸ ਬੰਦੇ ਨੇ ਫਿਰ ਇਹੀ ਸਵਾਲ ਦੁਹਰਾਇਆ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਸ ਨੇ ਇਹੀ ਸਵਾਲ ਉਸ ਸਾਧੂ ਕੋਲੋਂ ਪੁਛਿਆ। ਸਾਧੂ ਦੇ ਹਰ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਤਲਖੀ ਆਉਂਦੀ ਗਈ ਤੇ ਆਖਰਕਾਰ ਸਾਧੂ ‘ਸੀਤਲ ਦਾਸ’ ਕ੍ਰੋਪਵਾਨ ਹੋ ਕੇ, ਡੰਡਾ ਲੈ ਕੇ, ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ‘ਅਗਨ ਦਾਸ’ ਹੋ ਕੇ ਨਿਬੜਿਆ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਸਾਖੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਤੇ ਬੁਰਾ-ਭਲਾ ਕਿਹਾ ਪਰ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਬਿਲਕੁਲ ਸ਼ਾਂਤ ਰਹੇ। ਜਦ ਉਹ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢਦਾ-ਕੱਢਦਾ ਥਕ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਪੱਥਰ ਦੀ ਗੀਟੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ, “ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਲੈ ਲਉ” ਤਾਂ ਉਸ ਬੰਦੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ” ਤਾਂ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅਗੋਂ ਉਹ ਸਵੀਕਾਰ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕੋਲ ਹੀ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਗਾਲਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਮੈਂ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਉਹ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹਿ ਰਾਈਆਂ !!

1. ਬਾਹਰਲਾ ਅਸਰ ਲੈਣਾ — ਹਉਮੈ-ਵੇੜੇ ਜੀਵ ਬਾਹਰ-ਮੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਉਤੇ ਬਾਹਰਲਾ ਮਾਇਕੀ ਅਸਰ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਸ ‘ਆਤਸ ਦੁਨੀਆ’ ਵਿਚ ਹੀ ਜੀਦੇ, ਥੀਦੇ ਅਤੇ ਵਿਚਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮਾਨਸਿਕ ‘ਅਗਨ-ਸੋਕ-ਸਾਗਰ’ ਦੇ ਸੇਕ ਯਾ ਚਿੰਗਿਆੜੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਉਪਰਲੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡੇ —

ਨੀਵੇਂ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ‘ਘਾਸ-ਛੂਸ’
ਉਪਾਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ‘ਲੱਕੜਾਂ’
ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਦਾ ‘ਪੈਟਰੋਲ’
ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੀ ‘ਰੈਸ’

ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸਾਡੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗ੍ਰਹਿਣ-ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਭੀ ਕਈ ਦਰਜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਉਤੇ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਚਿੰਗਿਆੜੀਆਂ ਦਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਅਸਰ ਅੱਪੋ-ਆਪਣੀ ਮਾਨਸਿਕ ਹਾਲਤ ਉਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਮਨ ਜਿਤਨਾ ਮੈਲਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਤਨਾ ਹੀ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਮਾਇਕੀ ਉਕਸਾਹਟਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ

ਅਸਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਤਨੀ ਮੈਲ ਘਟ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਤਨਾ ਹੀ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਮਾਇਕੀ ਚਿੰਗਿਆੜੀਆਂ ਅਥਵਾ ਉਕਸਾਹਟਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਘਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਯਾ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਅਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮਲੀਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸਾਡੇ ਮਨ ਉਤੇ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਮਾਇਕੀ ਚਿੰਗਿਆੜੀਆਂ ਦਾ ਅਸਰ, ਗੈਸ ਯਾ ਪੈਟਰੋਲ ਵਾਂਗ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ‘ਬੰਬ’ ਵਾਂਗ ਫਟ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਘੱਟ ਮਲੀਨ ਮਨ ਉਤੇ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਚਿੰਗਿਆੜੀਆਂ ਦਾ ਅਸਰ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਹਾਲਤ ਤੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਅਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉਤਾਹਾਂ ਉਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ‘ਉਨਮਨ’, ਨਿਰਮਲ ਨੀਰ ਵਾਂਗ ਠੰਢਾ ਠਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਚਿੰਗਿਆੜੀਆਂ ਦਾ ਅਸਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਯਾ ਉਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਾਲ ਘੋਖ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ —

ਘਾਹ-ਫੂਸ
ਲਕੜਾਂ
ਪੈਟਰੋਲ
ਗੈਸ

ਵਿਚੋਂ ਕਿਸ ਵਰਗੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਮਾਇਕੀ ਚਿੰਗਿਆੜੀਆਂ ਦਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

ਮਾਇਕੀ ‘ਆਤਸ ਦੁਨੀਆਂ’ ਵਿਚ ਵਸਦਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ‘ਆਤਸ ਦੁਨੀਆਂ’ ਦੇ ਭਾਂਬੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚਿੰਗਿਆੜੀਆਂ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਪੈਣੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਮਨ ਉਤੇ ਅਸਰ ਸਾਡੀ —

‘ਗ੍ਰਹਿਣ ਸ਼ਕਤੀ’

ਅਥਵਾ

ਅਸਰ ਲੈਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ (recepitvity)

ਹੀ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਅਸਲੀ ਗੁੱਝੀ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ‘ਕਸਵੱਟੀ’ ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਅੰਦਰਲੀ ਗੁੱਝੀ ‘ਅੱਗ’ ਨੂੰ ਢਕਣ ਯਾ ਛੁਪਾਉਣ ਦੇ ਕਿਤਨੇ ਜਤਨ ਕਰੀਏ ਅਥਵਾ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ‘ਭਲੇ-ਭਲੇਰੇ’ ਬਣਨ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰੀ ਜਾਈਏ,

ਪਰ ਸਾਧੂ 'ਸੀਤਲ ਦਾਸ' ਵਾਂਗ, ਜਦ ਕਦੇ ਕੋਈ ਬਾਹਰਲੀ ਚੰਗਿਆੜੀ ਲਗੀ, ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਅੰਦਰਲੀ ਗੁੜੀ ਅੱਗ ਦਾ 'ਬੰਬ' ਅਵੱਸ਼ ਹੀ ਫੱਟ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਪਖੰਡ ਦਾ ਪਾਜ ਉਘੜ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਅਸਲੀਅਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੜ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਕਿ ਸਾਡੇ 'ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ' ਹੀ, ਸਾਡੀ ਅੰਦਰਲੀ ਗੁੜੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅੱਗ ਦਾ 'ਬਾਲਣ' ਹੈ। ਇਸ ਬਾਲਣ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਜਾਂ ਰੰਗਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸਾਡੇ ਮਨ ਉਤੇ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਮਾਇਕੀ ਚੰਗਿਆੜੀਆਂ ਦਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਬਾਲਣ ਸਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਹਰਲੀ ਚਿੰਗਿਆੜੀ ਦਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਜੇ ਸਾਡੇ ਘਰ ਵਿਚ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਜਾਂ ਸੁੱਕੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਢੇਰ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਬਾਹਰਲੀ ਚਿੰਗਿਆੜੀ ਨਾਲ ਫੌਰਨ ਉਸ ਦਾ ਭਾਂਬੜ ਬਣ ਜਾਏਗਾ। ਜੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪੈਟਰੋਲ ਜਾਂ ਗੈਸ ਦਾ ਬਾਲਣ ਪਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਬਾਹਰਲੀ ਚਿੰਗਿਆੜੀ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਬੰਬ ਫਟ ਪਵੇਗਾ।

ਬਾਲਣ ਬਗੈਰ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਮੱਚ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ, ਮਨ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ, ਜੇ ਕੋਈ ਬਾਲਣ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਚੰਗਿਆੜੀ ਧਰਤੀ ਜਾਂ ਸੀਮਿਟ ਤੇ ਡਿਗ ਕੇ ਆਪੇ ਹੀ ਬੁੱਝ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਚੰਗਿਆੜੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮੈਲ ਅਥਵਾ 'ਬਾਲਣ' ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਕੱਢਣਾ ਪਵੇਗਾ ਤੇ ਮਨ ਦਾ ਵਿਹੜਾ ਸਾਫ਼ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

2. ਅੰਦਰਲੇ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਦਾ ਅਸਰ — ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ, ਆਦਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤਦੇ ਉਹ ਸਾਡੇ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਵਿਚ ਧੱਸ-ਵੱਸ-ਰਸ ਕੇ ਅਤਿਅੰਤ ਪ੍ਰਬਲ ਅਤੇ ਦਾਮਨਿਕ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਇਸੇ ਲਈ ਸਾਡੇ ਇਸ ਜਨਮ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ, ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਰੁਚੀਆਂ ਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਉਤੇ, ਸਾਡੇ ਪਿਛਲੇ ਕਮਾਏ ਹੋਏ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਦੀ ਰੰਗਤ ਦਾ ਬੜਾ ਛੂੰਘਾ ਅਤੇ ਤੀਬਰ 'ਅਸਰ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੇ 'ਜੀਵਨ-ਰੁਖ' ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਯਾ ਮਾੜੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਮੋੜਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਜਾਣਦੇ-ਬੁੱਝਦੇ ਅਤੇ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਭੀ, ਸਾਡਾ ਮਨ ਮਾੜੇ ਪਾਸੇ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਕਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸੁਭਾਉ, ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਭੈੜੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਜਨਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸਹੀ 'ਸੇਧ' ਦੇਣੀ ਸਾਡੇ ਵਸ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੇਚਣ ਅਤੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜਾਦੀ ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਨਿਰਮਲ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਤੇ ਰੰਗਤ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਾਈ ਜਾਓ ਤਾਂ ਉਹ ਪਾਣੀ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਰੰਗਤ ਲੈਂਦਾ ਹੋਇਆ, ਕੋਈ ਮਿਲਗੋਬਾ ਘੋਲ (compound solution) ਬਣਦਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਮਿਲਾਵਟ (addition) ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਰੰਗਤ, ਸਵਾਦ ਤੇ ਬਣਾਵਟ (composition) ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ 'ਘੋਲ' ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨਾਲੋਂ-ਨਾਲ ਬਦਲਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਐਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਿਰੋੜ (Essence) ਵਿਚ, ਪਲ-ਪਲ ਬਾਹਰੋਂ ਲਏ ਅਸਰਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਖਿਆਲਾਂ ਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਰੰਗਤ ਨਾਲ ਸਾਡੀ 'ਸ਼ਖਸੀਅਤ' ਬਦਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੰਗਤ, ਸੁਗੰਧੀ ਜਾਂ ਹਵਾੜ, ਪਲ-ਪਲ, ਖਿਨ-ਖਿਨ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲਾਂ ਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਾਡਾ ਮਨ, ਮਨ ਦੇ ਖਿਆਲ ਤੇ ਕਰਮ ਹੀ ਹਨ।

ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ, ਆਚਰਨ, ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਤੇ 'ਭਾਗ' ਆਪ ਹੀ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪਲ-ਪਲ ਬਦਲ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਚਾਰ ਜਾਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਯਾਨੀ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਤੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਉਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਤੇ ਚੰਗੇਗੀ 'ਸੇਧ' ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਚੰਗੀ ਜਾਂ ਮਾੜੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਕਰਕੇ, ਦਿੜ੍ਹੜਾ ਨਾਲ ਉਸ ਤੇ ਅਮਲ ਤੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਖੇਲ ਸੌਖੀ ਨਹੀਂ।

ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਰੰਗਤ ਹੈ, ਉਹ ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਜਨਮ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਨਿਰੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਭੀ ਦਿੜ੍ਹੜਾ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਘਾਲਣਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰਕ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ, ਕੰਨ, ਨੱਕ ਦੁਆਰਾ ਬਾਹਰਲੀ 'ਸੰਗਤ' ਦਾ ਅਸਰ ਲੈਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਅਸਰਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ 'ਆਦਤ' ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਤਰ ਕੇ, ਇਹ 'ਸੁਭਾਉ' ਯਾਂ ਆਚਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਕ੍ਰਿਆ ਵਿਚ 'ਸੰਗਤ' ਦੀ ਅਤਿਅੰਤ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ —

ਜੋ ਜੈਸੀ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੈ ਸੋ ਤੈਸੇ ਫਲੁ ਖਾਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੩੬੯)

ਕਾਹੂ ਕੀ ਸੰਗਤ ਮਿਲ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹੁਇ

ਕਾਹੂ ਕੀ ਸੰਗਤ ਮਿਲ ਜਮਪੁਰਿ ਜਾਤ ਹੈ ।

(ਕ. ਭਾ. ਗ. ੫੪੯)

ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਨੀਵੀਆਂ ਤੁਚੀਆਂ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਅਵੱਸ਼ ਹੀ ਸਾਡੇ ਖਿਆਲ ਤੇ ਕਰਮ ਨੀਵੇਂ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਸਾਡਾ 'ਸੁਭਾਉ' ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲਦਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ 'ਆਚਾਰ' ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਸੰਗਤ' ਦੀ ਪਰਖ ਜਾਂ ਨਿਰਨਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਏਥੇ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਤ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ –

1. ਸ਼ਬਦੀ ਸੰਗਤ – ਬੰਦਿਆ ਦੀ ਸੰਗਤ।
 2. ਲਿਖਤੀ ਸੰਗਤ – ਕਿਤਾਬਾਂ ਯਾ ਅਖਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪਰਚਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ।
 3. ਭੜਕਾਊ ਸੰਗਤ – ਜਿਵੇਂ, ਸਿਨੇਮਾ, ਨਾਚ, ਜੀਭ ਯਾ ਕੰਨ ਦੇ ਸੁਆਦ ਆਦਿ।
 4. ‘ਪਿਛਲੀਆਂ ਯਾਦਾਂ’ ਦੀ ਸੰਗਤ – ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿਚ ਉਤਰੇ ਹੋਏ ਸੰਕਲਪ-ਵਿਕਲਪ ਆਦਿ।

ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਜਦ ਸਾਨੂੰ ਪਰਖ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਤੋਂ ਰੋਕ ਕੇ, ਉਤਮ-ਉਚੇਰੀ ਸੰਗਤ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਹੋ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁੱਢਲੀ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੇ ਅੱਖੀ 'ਖੇਲ' ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਉਤਮ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਬਗੈਰ ਅਤਿ ਅੱਖੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ 'ਮਾਇਕੀ-ਬਿੱਚ' ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਬਿੱਚੀਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨੀਵੀਂ ਰੰਗਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਜਾਂ ਪਰਚੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉੱਚੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਜਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਨੀਵੀਂ ਰੁਚੀ ਵਾਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸਿਨੇਮਾ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਦ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਨੀਵੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਆਉਣ ਤਾਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਫੌਰਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾਉਣਾ ਜਾਂ ਬਦਲ ਕੇ, ਉਚੇਰੇ ਤੇ ਚੰਗੇਰੇ ਰੁਝੇਵੇਂ ਵੱਲ ਲਾਉਣਾ ਸੌਖਾ ਸ਼ਾਪਨ ਹੈ।

ਮਨ ਖੁਟਹਰ ਤੇਰਾ ਨਹੀਂ ਬਿਸਾਸ੍ਤ ਤੂ ਮਹਾ ਉਦਮਾਦਾ ॥

ਖਰ ਕਾ ਪੈਖਰੂ ਤਉ ਛੁਟੈ ਜਉ ਉਪਰਿ ਲਾਦਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੮੧੫)

ਜੇ ਇਹ ਉਦਮ ਦਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਫੌਰਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਰੁਚੀ ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਹਿਣ ਵੱਲ ਵਹਿ ਤੁਰੇਗੀ। ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਮਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨੀਵੀਂ ਫਿਲਮ (vulgar film) ਆਵੇ, ਤਾਂ ਫੌਰਨ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ, ਚੰਗੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਫਿਲਮ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਉਚੇਰੀ ਸੇਧ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ ਜਾਂ ਮਿਟਾਉਣਾ ਅੰਖਾ ਹੈ। ਪਰ, ਇਸ ਨੂੰ ਉਚੇਰੀ ਤੇ ਚੰਗੇਰੀ ਸੇਧ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਤੇ ਬਦਲਣਾ ਸੌਖਾ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਬਣਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਅਭਿਆਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਜੋ ਸਾਡੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਜਾਂ ਆਚਰਣ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਲਗਾਤਾਰ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਵੀ ਦਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਖਿਆਲਾਂ ਤੇ ਖਿਆਲਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਦੁਹਰਾਉਣ ਨਾਲ ਅਥਵਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ 'ਸ਼ਕਤੀ' ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਅਸਰ ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ 10,000 ਅਣੂਆਂ (cells) ਉਤੇ ਛੂੰਘਾ ਤੇ ਪੱਕਾ ਉਕਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਿਮਾਗੀ ਸੂਖਮ 'ਰੰਗਤ' ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਹੀ 'ਆਚਾਰ' ਜਾਂ 'ਸ਼ਖਸੀਅਤ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਕ੍ਰਿਆ ਅਸੀਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹੀ ਕ੍ਰਿਆ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਆਸਾਨ ਤੇ ਸਹਾਇਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਦਿਮਾਗੀ ਬਿਜਲੀ ਦੁਆਰਾ ਸਾਡੇ ਮਨ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਫਿਲਮ ਉਤੇ ਉਹ ਖਿਆਲ ਜਾਂ ਕ੍ਰਿਆ ਉੱਕਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਅਣੂਆਂ ਉਤੇ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ਘਾਸਾ ਪੈਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗਲੇਰੇ ਖਿਆਲ ਲਈ ਰਾਹ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਅਸੂਲ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਕਰੀ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਉਤਨਾ ਹੀ ਉਸ ਕ੍ਰਿਆ ਦੇ ਅਸਰ ਦੀ ਲੀਹ ਅਥਵਾ 'ਰੰਗਤ' ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗ, ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਛੂੰਘੀ ਤੇ ਚੌੜੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅਗਲੇਰੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਸੌਖੀ ਤੇ ਆਪ-ਮੁਹਾਰਾ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਮਾੜੇ 'ਆਚਰਨ' ਤੇ 'ਲੇਖ' ਆਪ ਹੀ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਟਣਾ ਕਠਿਨ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਨਿਕੇ ਤੋਂ ਨਿਕੇ ਖਿਆਲ ਜਾਂ ਕਰਮ ਆਪਣੀ ਅਮਿੱਟ ਰੰਗਤ ਜਾਂ 'ਦਾਰ' ਸਾਡੇ ਮਨ ਤੇ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਜਾਂ ਕਰਮ ਕਦਾਚਿਤ ਅਜਾਈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਚੰਗਾ ਜਾਂ ਮਾੜਾ ਨਤੀਜਾ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ, ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਭੁਗਤਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਾਬਦੀ ਹਰ ਵਾਰੀ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਚਲੋ ਅੱਜ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਨਾਲ ਕੀ ਫਰਕ ਪੈਣਾ ਹੈ"। ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਝੱਠੀ ਤਸ਼ਲੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹਰ ਇਕ ਪਿਆਲੇ ਦਾ ਅਸਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਸਾਂ ਤੇ ਰਗੋ-ਰੋਸੇ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਅਮਿੱਟ ਤੇ ਛੂੰਘਾ ਅਸਰ ਛੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭੈੜਾ ਅਸਰ ਉਸਦੀ ਅਗਲੇਰੀ ਰੁਚੀ ਜਗਾਉਣ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਰਕ ਤੇ ਸਹਾਇਕ ਬਣ ਕੇ, ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਣ ਨਾਲ ਇਹ ਨੁਕਤਾ ਸੌਖਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ 'ਪਾਣੀ ਡੋਲ੍ਹਣ' ਤੇ, ਪਾਣੀ ਦੇ ਰੋੜ ਨਾਲ ਕੋਈ 'ਰਾਹ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਪਾਣੀ

ਡੇਲੂਣ ਨਾਲ 'ਪਹਿਲੀ ਬਣੀ ਨਾਲੀ' ਬਾਣੀ ਹੀ ਪਾਣੀ ਰੁੜ੍ਹੇਗਾ, ਤੇ ਹਰ ਰੋੜ੍ਹ ਨਾਲ ਉਹ ਨਾਲੀ ਚੌੜੀ ਤੇ ਢੂੰਘੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ 'ਚੋਏ'। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਹਰ ਇਕ ਖਿਆਲ ਜਾਂ ਕਰਮ ਆਪਣੇ ਵਹਿਣ ਲਈ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ 'ਗਾਹ' ਜਾਂ ਨਾਲੀ ਅਥਵਾ 'ਆਦਤ' ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਫਿਰ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਰੰਗਤ ਦੀ 'ਝਲਕ' ਸਾਡੀ ਹਰ ਸੋਚਣੀ ਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਉਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ 'ਸਰੂਪ' ਧਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਖਸੀਅਤ (personality) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ —

ਨੀਵੇਂ ਖਿਆਲਾਂ

ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ

ਮਲੀਨ ਰੰਗਤ

ਮਾਨਸਿਕ ਗਿਲਾਨੀ

ਭੈੜੇ ਕਰਮ

ਪਾਪ

ਲਈ, ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹਨਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਭੀ ਸਾਡੇ 'ਜੀਵ' ਨੂੰ ਹੀ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਮਲੀਨ ਖਿਆਲ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ 'ਘੋਟਦੇ' ਹਾਂ ਅਥਵਾ 'ਅਭਿਆਸ' ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਨੀਵੇਂ ਖਿਆਲ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਢੂੰਘਿਆਈਆਂ ਵਿਚ ਹੋਰ 'ਧੱਸ' ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫੇਰ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਸਾਡੇ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੱਸ-ਰਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਡਾ 'ਸੁਭਾਉ' ਜਾਂ 'ਆਚਾਰ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣ ਤੇ 'ਹਵਾੜ' ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਸਾਡੇ ਕਰਮ ਜਾਂ 'ਭਾਗ' ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਜਦ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਬੰਦਾ 'ਚੇਤੇ' ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਚੰਗੇ-ਮਾੜੇ ਗੁਣ-ਅਉਗੁਣ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਸੀਸੇ ਉਤੇ ਉਘੜ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ 'ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ' ਦੀ ਯਾਦ ਆਵੇ, ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਤਨ, ਮਨ ਹਿਰਦਾ-ਸ਼ਰਧਾ-ਭਾਵਨੀ, ਪ੍ਰੀਤ, ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ, ਚਾਉ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਖੇੜੇ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜੇਕਰ ਨੀਵੇਂ ਖਿਆਲਾਂ ਵਾਲੇ ਮਨਮੁਖ ਦੀ ਯਾਦ ਆਵੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਨਫਰਤ (allergy) ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਫੌਰਨ ਸਾਡਾ ਮਨ-ਤਨ-ਹਿਰਦਾ — ਈਰਖਾ, ਦਵੈਤ, ਕ੍ਰੋਧ ਅਤੇ ਨਫਰਤ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਰ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ, ਨਫਰਤ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ 'ਝਲਕ' ਅਤੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ 'ਤਉੜੀਆਂ' ਰਾਂਹੀ ਫੌਰਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਡੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ 'ਸਣ-ਕਪੜੀ' ਕ੍ਰੋਧ ਅਤੇ ਘਿਰਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਰ ਢੇਰ

ਚਿਰ ਤਾਈਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਲਾਈ ਅੱਗ ਦੇ ਭਾਂਬੜ ਵਿਚ ਸੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਸਾਡੀ ਅੰਦਰਲੀ ਬਿਆਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ, ਉਤਮ ਪੁਰਸ਼ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਭੀ ਘੱਟ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਬਿਆਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ‘ਭੀੜ’ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੀ ਮਾਨਸਿਕ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਭੜਕ ਪਾਈ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਕ ਮਨਸੁਖ ਦੀ ‘ਬਿਆਲੀ ਸੰਗਤ’ ਦਾ ਭਾਂਬੜ ਠੰਢਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੂਜਾ ਮਨਸੁਖ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਫਰਤ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਪ ਦੇ ਭਾਂਬੜ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ, ਆਪੂਰ੍ਵ ਵਸਾਈ ਹੋਈ ਬਿਆਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਨਫਰਤ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਕ੍ਰੋਪ ਦੇ ਭਾਂਬੜ ਵਿਚ ਸੜਦੇ-ਬਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਸਾਡਾ ਮਨ ਮਨੂਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤਨ ਜਲਿ ਬਲਿ ਮਾਟੀ ਭਇਆ ਮਨੁ ਮਾਇਆ ਮੌਰਿ ਮਨੂਰ ॥

ਅਉਗਣ ਫਿਰਿ ਲਾਗੂ ਭਏ ਕੂਰਿ ਵਜਾਵੈ ਤੂਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੯)

ਬਾਹਰਲੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ‘ਅਲੋਪ’ ਰਹਿ ਕੇ ਬਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਧੂਰ ਤੈਹਾਂ ਵਿਚ ਵਸਾਈ ਹੋਈ ਬਿਆਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਅਤਿ ਕਠਿਨ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਸਾਡੇ ਰਗੋ-ਰੇਸੋ ਵਿਚ ਵਸ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਦ ਕਦੇ ਸਾਡਾ ਮਨ ਬਾਹਰਲੇ ਰੁਝੇਵੇਂ ਤੋਂ ਵਿਹਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਕਰਾ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਰੋਸੇ-ਗਿਲੇ, ਈਰਖਾ-ਦਵੈਤ, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਦੀਆਂ ਗੁੱਸ਼ੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਕੇ, ‘ਖਾਹਮਖਾਹ’ ਮਾਨਸਿਕ ਕਲਪਨਾ, ਕਲੇਸ਼, ਕੁਲਝਣਾ ਸਾੜੇ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਏਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਹਰ ਵਾਗੀ ‘ਘੋਟਣ’ ਨਾਲ ਮਨ ਅਤੇ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਵਿਚ ਇਹ ਮਾਨਸਿਕ ਗਿਲਾਨੀ, ਹੋਰ ਭੀ ਧਸਦੀ ਅਤੇ ਵਸਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨ ਸੜ-ਬਲ ਕੇ ਮਨੂਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਚੇ ਆਤਮਿਕ ਬਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਗਿਲਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਹੋ ਜਿਹੀ ‘ਮਾਨਸਿਕ ਗਿਲਾਨੀ’ ਵਿਚੋਂ ਨੀਵੇਂ ਬਿਆਲ, ਨੀਵੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ, ਨੀਵੇਂ ਕਰਮ ਅਤੇ ਪਾਪ ਹੀ ਉਪਜਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਚੰਗੇ ਬਿਆਲ ਜਾਂ ਪੁੰਨ ਕਰਦੇ ਭੀ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਉਹ ਭੀ ਹਉਮੈ-ਵੇੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਹਉ ਵਿਚਿ ਸਚਿਆਰੁ ਕੂੜਿਆਰੁ ॥

ਹਉ ਵਿਚਿ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਵੀਚਾਰੁ ॥

ਹਉ ਵਿਚਿ ਨਰਕਿ ਸੁਰਗਿ ਅਵਤਾਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੬੬)

ਉਪਰ ਦਸੀ ਮਾਨਸਿਕ ਗਿਲਾਨੀ ਦੀ ਅੱਗ ਦੇ ਭਾਂਬੜ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਲਿਪਟਾਈ ਹੋਈ ਹੈ।

ਗੂੜੀ ਭਾਹਿ ਜਲੈ ਸੰਸਾਰਾ ਭਗਤ ਨ ਬਿਆਪੈ ਮਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੨੩)

ਅਗਨਿ ਕੁਟੰਬ ਸਾਗਰ ਸੰਸਾਰ ॥

ਭਰਮ ਮੋਹ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧਾਰ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੨੪)

ਸਾਡੇ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਆਸੇ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ‘ਭੁਲਣਾ’ ਹੈ ਉਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ‘ਯਾਦ ਕਰਕੇ’, ਘੋਟ ਕੇ, ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਉਣਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ‘ਭੁਲਾਈ’ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਅਵੇਸਲੇ ਤੇ ਮਜ਼ਲੇ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਾਂ।

ਜੋ ਪਰਾਇਓ ਸੋਈ ਅਪਨਾ॥

ਜੋ ਤਜਿ ਛੋਡਨ ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਮਨੁ ਰਚਨਾ ॥.....

ਝੂਠੁ ਬਾਤ ਸਾ ਸਚੁ ਕਰਿ ਜਾਤੀ ॥

ਸਤਿ ਹੋਵਨੁ ਮਨਿ ਲਗੈ ਨ ਰਾਤੀ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੯੫)

ਗੁਰੁ ਬਾਬੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੁਕਤੇ ਦੀ ਬਾਬਤ ਇਉਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਤੇ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ—

ਦੇਖ ਕੇ ਅਣਡਿਠ ਕਰਨਾ
ਸੁਣ ਕੇ ਅਣਸੁਣਿਆ ਕਰਨਾ
'ਰੋਸ ਨ ਕਾਹੂ ਸੰਗ ਕਰਹੁ'
'ਦਇਆ ਛਿਮਾ ਤਨ ਪ੍ਰੀਤ'
'ਹਥਹੁ ਦੇ ਕੈ ਭਲਾ ਮਨਾਏ'
'ਅਣਹੋਂਦਾ ਆਪ ਵੰਡਾਇ'
'ਨਿੰਦਾ ਭਲੀ ਕਿਸੇ ਕੀ ਨਾਹੀ'
'ਪਰ ਕਾ ਬੁਰਾ ਨ ਰਾਖਹੁ ਚੀਤਿ'
'ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹੰਢਾਇ'
'ਨਾ ਕੋ ਬੈਗੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ'
'ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨ ਆਈ'।

ਪਰ, ਸਾਡਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ‘ਵਤੀਰਾ’ ਏਸ ਦੇ ਐਨ ਉਲਟ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਇਲਾਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਤੌਰ ਤੇ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕੁਝ ‘ਸੁਝਾਉ’ ਸਹਾਇਕ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਜਦ ਕਦੇ ਈਰਖਾ, ਦਵੈਤ, ਕਾਮ, ਕੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਘਰਨਾ, ਨਿੰਦਾ ਆਦਿ ਨੀਵੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਬਿਆਲ ਉਪਜਣ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਫੌਰਨ —

‘ਕੋਈ ਨਾ’ ਕਹਿ ਕੇ
 ‘ਚਲੋ ਹੋਊ’ ਕਹਿ ਕੇ
 ਭੁਲਾ ਕੇ

ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਚੇਰੇ ਫੁਰਨੇ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਮੌਜ਼ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ‘ਚੇਤੇ’ ਵਿਚੋਂ ਉਸ ਮਲੀਨ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਮੇਟਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਏ।

ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨੀਵਾਂ ਰੁਚੀ ਵਾਲੇ ਸੰਕਲਪ ਜਾਂ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਜੋ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਫੁੱਰਨ —

ਟਾਲਿਆ ਨਾ ਗਿਆ
 ਭੁਲਾਇਆ ਨ ਗਿਆ
 ਮਨ ਦੀ ਫੱਟੀ ਤੋਂ ਮੋਟਿਆ ਨਾ ਗਿਆ

ਤਾਂ ਇਹ ਨੀਵਾਂ ਸੰਕਲਪ ਜਾਂ ਖਿਆਲ, ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ —

1. ਮੁੜ-ਮੁੜ ਯਾਦ ਆਵੇਗਾ।
 2. ਘੋਟਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।
 3. ਅਭਿਆਸ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇਗਾ।
 4. ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਵਿਚ ਪੱਸ-ਵੱਸ-ਰਸ ਜਾਵੇਗਾ।
 5. ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਮੈਲਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇਗਾ।
 6. ਇਸ ਗਿਲਾਨੀ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਵਧਦਾ ਜਾਵੇਗਾ।
 7. ਅੰਦਰਲੀ ਗੁੱਝੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜਦੇ-ਬਲਦੇ ਰਹਾਂਗੇ।
 8. ਅਵੱਸ਼ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ‘ਪਾਪ’ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।
 9. ਜਮਾਂ ਦੇ ‘ਚੀਰੇ’ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵਾਂਗੇ।
 10. ਉੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਕੋਰੇ ਤੇ ਮਨੂਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ।
 11. ਜਮਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਪੈ ਜਾਵਾਂਗੇ।
 12. ਲੋਕ-ਪਰਲੋਕ ਅਜਾਈਂ ਗਵਾ ਕੇ, ਆਵਾਗਵਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪਏ ਫਿਰਾਂਗੇ।
- ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਰੱਬ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ —

‘ਸੋਹਣੀ ਦੁਨੀਆ’
 ਨੂੰ
 ‘ਆਤਸ ਦੁਨੀਆ’

ਬਣਾ ਛੱਡਿਆ ਹੈ।

(ਚਲਦਾ.....)

ਏਸੇ ਕਲਮ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ 132 ਲੇਖ (13 ਕਿਤਾਬਾਂ) ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਤਰਜਮਾ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਲੇਖ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ ਦੇ ਅੱਠ ਦਿਨਾਂ ਜਪ-ਤਪ ਸਮਾਗਮ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ, ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ ਵਿਖੇ ਮਾਰਚ, ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਦਸੰਬਰ (20-30) ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਹਰ ਸਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਮਾਗਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ 15-15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅਰਸੇ ਬਾਅਦ, ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਸਮਾਗਮ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਸਮਾਗਮ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਾਵਾਂ ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ, ਬੁਢਲਾਡਾ-ਸੁਨਾਮ, ਬਰਾਸਤਾ (ਵਾਇਆ) ਜਖੇਪਲ ਲਿੰਕ ਰੋਡ ਤੇ ਹੈ। ਚਾਹੇਵਾਨ ਸੱਜਣ ਇਹ ਲੇਖ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਤੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ:-

Website : www.brahmbungadodra.org

E-mail : info@brahmbungadodra.org

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ : ਦੋਦੜਾ

ਤਹਿਸੀਲ-ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)

ਫੋਨ : 073074-55097, 01652-255097, 99149-55098

*** ਸ਼ਾਖਾ ***

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ (ਦੋਦੜਾ)

ਦੱਖਣੀ ਬਾਈ ਪਾਸ, ਦੋਰਾਹਾ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪੰਜਾਬ

ਫੋਨ : 073074-55098, 01628-258697, 099149-55098

*** ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ***

ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀ, ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ ਟ੍ਰਸਟ (ਰਜਿ.)

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ : ਦੋਦੜਾ

ਤਹਿਸੀਲ-ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)

ਫੋਨ : 73074-55096